

ÚVODEM

Region a regionalismus jsou v evropské kultuře dva souvztažné, nikoli však zcela totožné pojmy. Obdobně je tomu i u spojení regionální a regionalistická literatura. V prvním případě můžeme "regionální" zaměňovat s "lokálním" a víceméně trvat na topografickém vymezení a povaze této literatury. Každý tvůrčí čin má ostatně svůj regionální původ, odněkud pochází a z něčeho - ve významu místním - vychází, což "via facti" může přispívat i k jeho partikulárním rysům. V této obecné rovině je regionem prakticky každý kraj, každá oblast, každé město. A analogicky je i každé literární dílo svým způsobem "regionální". Od této regionální literatury se pokusme odlišit literaturu regionalistickou. Zatímco v literatuře regionu jde v první řadě o místopisnou realitu, regionalismus v literatuře 20. století lze také chápat jako tvůrčí a axiologické pojetí. Byl-li například ve Francii 19. století skutečný region ztotožňován s provincií (pejorativní vymezení), stával se také "venkovem" se základním atributem "mrvního regionu". Tím je naznačena cesta, na níž regionalismus splývá s představou a pojetím světa i lidské existence. Na přesné topografii tomuto regionalismu příliš nezáleží - region tu může být více či méně přesně určený a popsáný, protože základní přístup k němu je tvořivý a mýtotvorný. To nicméně nevyklučuje, že východiskem (většinou ovšem pouze východiskem) je dokonalá znalost konkrétního místa, jeho zvyklostí, jeho přírody atd.

Je-li umělecké dílo kreací, je také pojetím smyslu této kreace. Jde o tvorbu, která má dvě spojitě roviny. Regionalistický román nebo regionalistické tendence v románech (kolísání mezi užším pojetím kraje jako lokality s různými funkcemi v díle a širším pojetím, kdy se kraj proměňuje vpádem mýtu nebo se stává metaforou, se nevyhneme, protože často nezřetelná hranice ve skutečnosti přispívá k dynamice a vnitřní hloubce tohoto žánru), jimiž se zabýváme, předsta-

vují úsilí o románový typ a současně o vizi světa. V těchto dílech region neznamená jednoznačně "partikulární", "místní" nebo dokonce "původní". Idea "regionálního" tu mimo jiné zahrnuje představu jedinečnosti a plnosti, vlastního středu, případně i východiska jiné univerzálnosti, pokud uvažujeme v tradičních dichotomiích partikulární/univerzální nebo lokální/globalní. Je to odlišná představa kultury i románového prostoru. Její podstata je v tom, že neexistuje jeden nebo jediný střed, z něhož by vyzařovaly a univerzálně se šířily kulturní impulsy. Takové prosazování představy regionu je vlastně popřením centra jako výlučného nositele kulturních a civilizačních procesů. Smysl se děje všude, i na tzv. periférii. Tuto orientaci moderní regionalistické literatury snad vystihne to, že slova vliv, vyzařování, působení, vlastní centristickému pohledu a jeho lineární perspektivě (vidina a postulát horizontu, tedy cíle), nahradíme výrazem permanentní dění, které můžeme chápat jako vkládání i odkrývání smyslu. Tento výraz naznačuje rozprostraněnost a nepřetržitost toho, co se děje a v čem je spatřován smysl.

Platón v dialogu Faidón tvrdí, že "básník nemá řečnit, ale vytvářet mýty" - mýty jakožto kreace. V řadě regionalistických próz tohoto století se příběh mění v tvorbu, vyprávění v poezii, místopis regionu a lokality ztrácí své reálné obrysy, "regionem" se stává příroda, univerzum, fantaskní město, ale i způsob života (ani moderní regionalistický román neopouští např. starodávný sen rustikálního života, věčné i nejasné téma autentičnosti...). Bylo by banální i zbytečné zdůrazňovat rozdíl mezi realitou a uměleckým obrazem, který se na ní odvolává, lze však zkoumat význam této proměny v konkrétním románovém tvaru - v našem případě smysl i způsob spojování lokálního a duchovního regionu v prostoru několika vybraných děl.